

ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ

Ювілеї завжди спонукають до роздумів і ретроспективного аналізу, осмислення сьогодення й погляду в майбутнє. Цьогорічний ювілей Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна – це яскраві сторінки історії розвитку педагогіки і психології професійної освіти, педагогічної освіти й освіти дорослих, осмислення того, яким був Інститут на початку своєї історії і як змінився впродовж двадцяти п'яти років.

Становлення і розвиток Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України (до 30 січня 2007 р. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України) – це нелегкий шлях постійних творчих пошуків, радісних подій, аналізу причин суперечностей і втрат, яких також було немало.

Методологічно обґрунтована наукова позиція засновника і першого директора Інституту (впродовж майже 21 року) доктора філософських наук, професора, академіка Івана Андрійовича Зязюна уможливила визначення перспективних напрямів педагогічних і психологічних досліджень на засадах філософії освіти, людиноцентризму, педагогіки добра, інтердисциплінарності та інноваційності. Високопрофесійний колектив науковців з перших днів історії Інституту був здатний розв'язувати міждисциплінарні проблеми педагогіки і психології професійної освіти, професійної підготовки майбутнього вчителя й науково-методичного забезпечення розвитку освіти упродовж життя.

Переименування Інституту педагогіки і психології професійної освіти в Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих відбувалося в умовах складних соціально-економічних перетворень і трансформаційних процесів в Україні. Нині Інститут є зною академічною науково-дослідною установою, вченими якої реалізуються наукові підходи до педевтологічних, андрагогічних та компаративістичних досліджень. Починаючи з 2007 р., Інститут значно посилив увагу до вивчення комплексу проблем, пов'язаних з неперервною освітою – освітою впродовж життя. Особливої актуальності набуло дослідження теоретичних, методологічних і методичних засад розвитку педагогічної освіти, а також освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти, особистісного й професійного розвитку педагогів і різних категорій дорослого населення.

Науковці Інституту брали активну участь у розробленні Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.), Державної програми «Вчитель» (2002 р.), у підготовці «Білої книги національної освіти України» (2010 р.), Національних доповідей про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011, 2016 рр.), а також проектів законодавчих документів, що визначають освітньо-державну політику.

Не можна також не згадати про фундаментальні методологічні напрацювання, що уможливили розроблення і впровадження Концепції педагогічної майстерності (академік І. Зязюн), Концепції педагогіки мистецтва

як субдисципліни педагогічної науки (професор О. Рудницька), фундаменталізації освіти, методології і методики педагогічних досліджень (академік С. Гончаренко, професор П. Воловик), методики розроблення професіограм (професор Б. Федоришин), а також обґрунтування інноваційних підходів до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в нашій державі. На основі аналізу педагогічної та андрагогічної моделей навчання науковцями Інституту обґрунтовано теоретико-методологічні й методичні засади неперервної освіти – освіти впродовж життя. Результатом цього стало розроблення Концепції розвитку освіти дорослих в Україні, що була схвалена Президією НАПН України (2016 р.), широко висвітлена у засобах масової інформації й позитивно оцінена науково-педагогічною громадськістю різних регіонів України, а також Республіки Білорусь, Республіки Польща, Німеччини та інших держав.

Гортаючи сторінки історії становлення і розвитку Інституту, ми об'єктивно констатуємо, що багато чого інноваційного й перспективного було зроблено його вперше науковцями в нашій державі. Йдеться про Концепції багаторівневої педагогічної освіти, мистецької педагогіки, педагогічної майстерності, розвитку освіти дорослих та інші важливі наукові документи. Інститутом започатковано наукові пошуки з неперервної освіти і психопедагогіки, з порівняльної професійної педагогіки та андрагогіки. До речі, науковці саме цього Інституту підтримали міждисциплінарні дослідження з мистецької педагогіки, військової педагогіки, теорії і методики підготовки фахівців для державної служби надзвичайних ситуацій. Відділ андрагогіки, створений вперше в нашій державі (2008 р.), став організатором методологічного семінару «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи», що відбувся в листопаді цього року. Доречно згадати й про те, що вчена рада саме цього Інституту запропонувала ВАК України розглянути питання щодо введення наукової спеціальності теорія і методика професійної освіти (шифр – 13.00.04). Ще один приклад: введення до Державного класифікатора професії «Андрагог». Це також ініціатива і результат творчості й наполегливості особисто Л. Лук'янової – доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Цілеспрямована інноваційна діяльність впродовж 25-ти років поглиблює творчий потенціал Інституту, розширює банк перспективних ідей. Наголосимо, що ці ідеї утверджуються не лише на теоретичних рівнях, а й «приживляються» та проростають креативним корінням на педагогічній практиці. Цьому сприяє глибинне розуміння положень «філософії педагогічної дії» І. Зязюна: від мрії – до творчої педагогічної дії, що здійснюється на основі принципів людиноцентризму, індивідуалізації, диференціації та випереджувального підходу. Це також характеризує співпрацю Інституту та Української асоціації освіти дорослих з Представництвом Інституту з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів DVV International в Україні, з органами державної влади в м. Києві та областях й позитивно впливає на розвиток освіти дорослих та відповідно на педагогізацію різних категорій дорослого населення.

Плідною є системна співпраця Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна з багатьма закладами вищої освіти, зокрема: з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, Глухівським національним педагогічним університетом імені Олександра Довженка, Полтавським національним університетом імені В.Г. Короленка, Харківським національним педагогічним університетом імені Г.С. Сковороди, Національним університетом «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка», Хмельницьким національним університетом, Київським університетом імені Бориса Грінченка, Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, Дрогобицьким державним університетом імені Івана Франка, Житомирським державним університетом імені Івана Франка, Мукачівським державним університетом, Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, Переяслав-Хмельницьким державним педагогічним університетом імені Г.С. Сковороди, Сумським державним педагогічним університетом імені А.С. Макаренка, Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут», Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут», Національним університетом «Львівська політехніка», Львівським державним університетом безпеки життєдіяльності та іншими університетами й інститутами. До цього далеко неповного переліку додамо також Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка. 03 березня 2014 року академік І.Зязюн саме в цьому коледжі відкрив Центр педагогічної майстерності..., останній за його життя.

Наведемо лише окремі статистичні дані, що певною мірою характеризують результативність діяльності Інституту за чверть віку. В його спеціалізованих вчених радах захищено: 160 докторських і 442 кандидатських дисертацій з педагогічних і психологічних наук. Опубліковано майже 11 тисяч праць, з них: 253 монографій, 630 підручників і навчальних посібників, 290 методичних рекомендацій, 154 збірників наукових праць, а також 20 бібліографічних покажчиків.

Етапи наукового зростання Інституту, визнання його творчого доробку в Україні й за кордоном більш широко схарактеризовано в Інформаційному довіднику «Національна академія педагогічних наук України – 25 років», а також в ювілейному виданні Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України «Професійна освіта України на шляху до євроінтеграції (1992–2017)».

Незаперечним є те, що в історію української педагогічної науки вписано нові педагогічні й психологічні теорії; інноваційні підходи до реформування професійної освіти і педагогічної освіти та концептуальні засади навчання дорослого населення. Йдеться також про результати фундаментальних та прикладних досліджень з проблем формування особистості педагога, розвитку його педагогічної майстерності; положення щодо особливостей інноваційного розвитку сучасної педагогічної і освіти дорослих в умовах європейської інтеграції. Цей вагомий теоретичний і методичний доробок, на нашу думку, має важливе значення для реалізації Концепції Нової української школи, а

також Концепції розвитку педагогічної освіти схваленою Колегією Міністерства освіти і науки України в липні цього року.

Не можемо не згадати ще про один важливий напрям міжнародної діяльності Інституту. Його історія збагатилася впродовж двох десятиліть творчої українсько-польської / польсько-української наукової співпраці. Саме тут народилася ідея створення Наукового товариства «Польща-Україна». Автори цієї ідеї – академік І. Зязюн і професор Ф. Шльосек. Про її життєдайність свідчать численні факти. Опубліковано 15 випусків українсько-польського / польсько-українського щорічника «Професійна освіта: педагогіка і психологія» – «Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia». З 2016 р. видається новий польсько-український щорічник «Edukacja Zawodowa i Ustawiczna».

Упродовж майже 20-ти років Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України та Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна співпрацюють з Науковим товариством «Польща-Україна». Спільними зусиллями проведено сім українсько-польських / польсько-українських наукових форумів. Вже розпочато підготовку до восьмого форуму.

За сприяння Президії НАПН України та Національної Комісії ЮНЕСКО в Україні в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна відкрито кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта педагога ХХІ століття». Новим і перспективним кроком стало заснування цієї кафедри щорічника ЮНЕСКО.

На прикладі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна та колективу його науковців на чолі з талановитим вченим і організатором науки Л. Лук'яною можемо переконаватися, що академічна культура, добросовісність та відданість науково-педагогічній ниві – це не абстрактні поняття. Це реальність, наполеглива системна дія, вагомі результати, нові сміливі й перспективні кроки, незважаючи на певні суперечності, неодноразові скорочення та фінансові негаразди...

Від Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України висловлюємо сердечну подяку колективу науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, а також наше оптимістичне бачення подальшої долі цієї академічної установи. Такий Інститут, в якому панують європейська культура, академічна добросовісність, креативність, інноваційність, соціальна відповідальність й невгасимий дух творчості, має майбутнє.

Нелля Ничкало

*доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
академік-секретар Відділення професійної
освіти і освіти дорослих НАПН України*